

ezt-azt. Motyogni kezdtem, a meglepetéstől alig kaptam levegőt, sejtettem én, sőt biztos voltam benne, folytatta kedélyesen, majd lerakta a kagylót. Később tudtam meg, hogy mennyire kerestek engem, össze-vissza próbálkoztak, majd megbíztak valakit, mint már említettem, egy régen csinos lányt, igen, aki ma már többgyerekes anya, és aki olvasta valahol, látta, hogy én meghaltam, igen, nem is olyan régen, és akkor az osztály legcsendesebb fiúja, akiből, megdöbbenésemre, időközben lelkes lett, mindegyikük nevében megírta a búcsúbeszédet, a nekrológomat, amit el is küldtek nekem, hogy ők most elköszönnek tőlem, üzennek arra a másvilágra, szép, cikornyás dolgok voltak benne, uram, színezés, retusálás, ahogy ez lenni szokott, még a rablógyilkos is kirügyezik ilyenkor a koporsóban, a ravatalon, a gőzölgő virágok között, már-már szeretnivalóvá válik, ilyen ez a műfaj, igen, talán tanítottam is egykoron, és akkor olvasom a saját halálomat, nem az öröm érzése volt ez, de mégis néha röhögnöm kellett, mi is maradt meg belőlem bennük, nevettem, de azért valójában mégsem szórakoztatott, kihagytam volna ezt az egészet, igen, csak már nem lehetett. Legszívesebben belemásztam volna a szövegbe, gatyába rázva a mondatokat, pirossal húzva alá az égető hibákat, de nem tehettem, uram. Önmagam iránti tiszteletből. Na, meg a gyerekek miatt, akik azért tisztességesen eltemettek. Köszönet nekik. Igen.

Mohai V. Lajos

Azt szerettem, ha hullott az eső, elmosódtak a fények

FEJEZET EGY ÉLETRAJBÓL

Amikor Anyám utolsó napjához visszatérek, a múltó idő közelebb hozza a városi kórházat, közelebb, mint amikor az éjszakai lámpa fényében régi képeslapokat nézegetek, vagy föllapozom Barbarits Lajos híres könyvét, amelyet a két világháború között adtak ki Nagykanizsáról.

A nyomok egészen a Rózsa utcáig érnek, a kórházi épületek képét és az utcákat körülötte kiegészítem az emlékeimmel, közben egészen megfiatalodom, tudom, hogy Anyámhoz indulok.

A kórház nem esik messze a Rózsa utcától, részlegeit nyugalmas és szép parkban helyezték el, az épületeket még a kilencszázhuszas évek végén húzták föl a korábbi ispotály kibővítésével; déli kerítése a vasúti ároknál húzódott, az már a város széle. A hetvenes években egy szocialista stílusú hatemeletes épületet szúrtak a régi kórház testébe. A kórházat apró házak vették körül, az udvarokat vaslemezekből összehegesztett kapuk védték a kíváncsi tekintetek elől, én azonban beleselkedtem a réseken, azt szerettem, ha hullott az eső, elmosódtak a fények, és minden sejtelmessé változott. Néha becsuktam a szemem, néha kinyitottam. A Kórház utcában lakott Lici, harmadikos iskolatársam, akit, ha délutánosok voltunk, sokszor kísértem haza. Anyám fiatalasszonyként biciklivel azon az utcán járt dolgozni, amely sokáig a kórház

kertjét kettévágta. Anyám átkerekezett a kórházon, szaladtak mellette a fák, amelyek tavasztól ősziig széles koronájukkal befedték az utat, a fákon túl álltak a szépen tagolt homlokzatú épületek, a földszinti kórtermek homályos üvegű ablakai kivillantak az árnyas lombok mögül. Innen indultak a mentőautók is a betegekért, a Rózsa utcába először egy Dodson márkájú kocsi jött a haldokló Tomasits bácsiért. Az utca, amely hosszanti irányban kettévágta a kórház területét, egy kicsi kápolnánál ért véget, ahová a betegek a kórházudvarról léphetnek be; föloldozásért vagy vigaszért, hogy valamiképp könnyítsenek a testi gyötrelmeken, fohászkodtak azért, hogy az Isten velük tartson a bajban, megvédje őket a haláltól, vagy elvezesse őket a Holtak Országába. Gyerekként sokszor belélegeztem a helyiség különös illatát, amikor Nagyanyámmal, útban a temetőbe, betértünk oda. A főbejárat, ahonnan mi a kápolnába jutottunk, a Kossuth térről nyílt, a kicsi kórházi utca ebbe a háromszögletű térbe torkollott a terméskőből épült tűzoltólaktanya mellett, ahol iskolatársam, a kis Salamon lakott; a kórházi kápolna sarkától már látható volt a deszkából összeszegezett kerítés. Mögötte Salival tanítás után óráig rugdostunk egy piros pöttös gumilabdát – akár esett az eső, akár sütött a nap –, vagy pingpongoztunk a saját készítésű parafaútókkal egy kiselejtezett ajtódeszkán, amit két hokedlire fektettünk az udvar végében.

A kórházi kápolna az én szememben a város egyik büszkesége. Később megtudtam róla, hogy 1932. június 29-én, Péter és Pál napján szentelték fel, felépítése azonban akadályokba ütközött, mert a kórház területén belülré tervezték, ám egy okos döntéssel úgy határoztak, hogy a kórházterület sarkára építik, hogy a kinti hívek is látogathassák. Vécsey Zoltán Barnabás városi mérnök tervezte neobarokk stílusban, az építkezést Kalmár Zoltán építészmérnök, építési vállalkozó végezte. A kápolna 21 méter hosszú és 8 méter széles, színes ablaküvegein a magyar szentek láthatók. Sokszor időztem előttük, hogy kortyintsak a szentek életéből, emlékszem, egyszer ez a furcsa kifejezés tolt a nyelvem hegyére, de szerencsére senki sem volt a közelben, így hát nem kellett bocsánatot kérnem senkitől.

Holnap utazom Anyámhoz, korán kelek, a Kosztolányi Dezső téren buszra szálllok. Amíg várok, utasok gyűlnek körém, néhányuk azon mesterkedik majd, hogy a sor elejére kerüljön, és elsőként lépjen föl a buszra, kényelmes ülőhelyet keresve magának. Anyám arcára gondolok ezen a deres hajnalon, és újra átélem azokat a pillanatokat, amikor Szilveszter napján Zalaegerszegre utaztunk, ahol a Bátyám katonáskodott, és dermesztő, kocsonyás hidegben vártunk a vonatra a kisállomásnál, a Vár utcai tenispályák mellett. [Anyám szokta mondogatni, „meglátod, egyszer mi is ott szállunk föl a vonatra”.] Nyugalanságomat palástolom majd, ha meglátom, ha a pillantásunk összetalálkozik, ha egymás szemében felismerjük az igazságot.

A kórházi utcácskát, ahol Anyám még biciklivel járt munkába, aztán idővel a két végén leválasztották, kerítést építettek, elzárták a városi forgalom elől. Így kívánta meg a kórház fejlődése, és a mentőállomást is szabadabb helyre költöztették, a vasúti sorra, szembe a síneken túli mezővel, egy egyirányú közlekedéssel védett utcába. Onnan fordulnak ki villogóikkal a mentőautók, ha sürgős esethez riasztották őket. Anyám most abban a fölújított pavilonban haldoklik, amelyik jobboldalt volt, amikor fiatalon hazulról indulva átkerekezett a kórházat kettészelő utcán, szép látványt nyújtva a kerítésközökből báméskodó pizsamáknak, frottírköpenyeknek vagy pongyoláknak. Előbb az egyik közben tűnt föl a betegek szeme előtt, azután a másikban, végül nem

tűnt föl sehol, mert balra kifordult a Sétakert felé, odáig pedig még lábujjhegyen ágaskodva sem lehetett ellátni.

1985 telén Anyámat az infarktusa után a balatonfüredi szívkórházban kezelték. Késett a vonat, az épület előtt találkoztunk. Néztem a bánatos arcát, nehezen lélegzett, mintha valami tömött zsákot cipelne a mellkasán, kívülről láthatatlanul. Óvatosan lépkedett mellettem a hideg vízparton. Síkos volt a burkolat, gyakran megálltunk, lassítottunk, olykor éppen csak araszoltunk. Régi dolgokról beszélgettünk. Mintha minden úgy volna, mint *azelőtt*. Próbáltam olvasni hangjának rezdüléseiből. Keményfából faragták, mint Öregapámat, apja lánya volt, ahogy a Rózsa utcában mondták, erős asszony, acélos természetű; hiába ejtette csapdába a betegség, kiszabadult a halálos szorításból. Megnyugodtam. *Visszatért* hozzánk. A világ ismét biztonságot árasztott felénk.

A kilencvenes évek elején, jóval a füredi családi epizód után, olvastam Lengyel Balázs beszámolóját az infarktusról, írtam is róla a pécsi *Jelenkor* című folyóiratba. Most ismét nekiveselkedtem Balázs szövegének; régen éltem át ilyen intenzíven betegségélményt, hasonlót is csak Nádas Péter *Saját halál* című írásának olvasásakor. Előkerestem a saját irományomat is Lengyel esszéjéről. Kitépett lapokat kellett széthajtogatnom hozzá, rossz szokásom így archiválni a munkáimat megjelenés után. A lapok már kissé betöredezték, elhasználódtak a huszonöt év alatt. A *Visszatérés* azonban – ez az esszé címe – nem használódott el: józan ítéletű írás az infarktus napjairól és a gyógyulásról. *Visszatérés* az életbe, a mindennapi körülmények közé, a fehéren izzó kórházi falak idegen evilágisága után. Ami először a szubintenzív osztályon történik lét és nemlét keskeny pallóján, mintha nem is vele történne meg: „idegen megfigyelő vagyok csupán” – mondja a felidézés precíz dramaturgiája szerint –, „ekkor voltam legközelebb a halálhoz”. Aztán ahogy önvédelmi stratégiával újraelvenedik a tudat: „A harmadik fázis az, hogy újra fájok. Úgy, mint az érzelmi ütés után, de másként, erősebben. Az egészségvesztés után már tehetetlenül, még kiszolgáltatottabban, roncsként” – a talpra állás, a talpon maradás csatája zajlik. A kényszeres önmegfigyelés először; majd szükség szerint a közvetlen környezet nyomaira való reakciók, mint valamiféle aktivitás imitációja, még gyöngén, de az újragondolás elemi igényével. Kérdések. „Milyen is egy kórház?”, melyek csak az egészséges ember szemérmetlen tudatlanságával banálisak, akkor, ott, sőt utólag fölidézve, *azután*, más. Minden másként van. De kötelességszerűen eleget kell tudni tenni az életben maradás tereprendező logikájának. Engem erről az esszé felütése győzött meg, amikor még nem tudhattam, miről fogok olvasni utóbb: „Budán valahol, egy abbahagyott apátság alatt, melynek pincéjében talán még most is ott penészednek a Révai-minisztérium által odahordatott kolostori könyvtárak kincsei, mondom, Budán valamikor építettek egy kórházat, amely külsőre olyan, mint egy iskola Eötvös kultuszminisztersége és Klebersberg nagyvonalúsága előtt.” Így Lengyel Balázs. Ez a mondat valamiképp úgy zárja magába a világ elmondhatóságát, mint Ottlik egyik híres passzusa: „Ahol a hatalmas híd nekifut a hegynek, s a városi villamos sínpárjai rémülten térnek jobbra-balra...” A *Visszatérés* művészi prózához emelt esszé, a legszemélyesebb írás.

Őrzőm azt a képet Anyámról, ahogy átbiciklizik a kórházat átszelő keskeny utcán, sietve, lába a pedálon, gyorsan forgatja a kerekpár pedáljait, fegyelmезetten maga

elé tekint, hogy elkerülje a pillantásokat a kerítésen túlról. Egyre gyorsabb tempóban halad, hogy megkönnyebbüljön, mert kényelmetlenül érzi magát a kórházkerítések sorfala között.

Ha kerékpárra ült, hogy elmenjen a városba, a kapuig kísértem, és mindaddig néztem utána, amíg be nem fordult az utcasarkon, és összegömbölyödő alakja el nem tűnt az utcafrontra épített házak meg a kis előkertek léckerítései mögött. Tenyeremet az arcomhoz emeltem, majd ollónyi rést nyitottam az ujjaim között, épp, hogy a horizont újra billegni kezdjen előttem, és megelevenedjék a szemhéjam mögötti sötétségből, aztán lassan számolni kezdtem. Tízhez érve kipillantottam az ujjak kémlelőnyílásán, de még láttam a nyereg két oldalán libegő szoknyát, ahogy a lábak a levegőt taposták, ezért újra kezdtem a számolást, eljutottam húszig, majd újra kipillantva a tenyér fészkéből, folytattam a számolást. Összehunyorított szemmel követtem a távolsággal összezsugorodó alakot, aztán belém hasított a félelem, hogy utoljára látom az életben, és akit látok, az már egy téglaporos angyalka.

Röpül a Föld fölött, mint az Ég lengő terhe.

„Annyi idős volt akkor, mint most én.” Figyelmeztettem magamat; kemény aszszony, szép idomokkal, erejének teljében, akit azonban egy letaposott fűszál vagy egy letört orgonaág is megindított. Ruganyos lépéseit, mozgásának ritmusát nem tudta megbontani a háborús törmelékből kirakott járda a háztól a kapuig vezető ösvényen, mely az orgonabokrok szélén és a régi, hasznavehetetlen gázcsövekre fölfuttatott rózsatövek között kanyargott.

Kinézek az ablakon. A kert alján ezüstös füst kavarog, gondos kezek égetik az őszi avart. A kesernyés-savanykás szag beletűz az orromba; a szagok és a füstös levegő látványa régi képeket idéz meg, abból az időből, amikor rézüstben, szabad ég alatt főzte a szilvalekvárt a Nagyanyám. A szemközti tűzfal alján, ahol néhány deszkából összeeskábált garázs maradványa roskadozik, olajos tócsákban áll a víz. Nem tudni, mikor gyűlt oda, mert az elmúlt hetekben nem esett. Néhány madár is elhúz a kémények közti égdarabon, hogy ők is részesei legyenek az emlékeimnek. Lassan rárakódik mindenre a szürkeség, az ősz lépteit susogják a hosszú törzsű fák. Kifelé megy velünk az év, elhasznált vagyok, inkább a meghosszabbodó éjszakák idegességétől, mint a fáradtságtól.

„Annyi idős volt akkor, mint én most.”

Néhány éve a szemidegeit betegség támadta meg, és most már alig lát. Ennek ellenére egy percig se marad nyugton, rendezgeti a berendezés tárgyait, kitapogatva a bútorok éleit, óvatosan kerülgetve a lakás azon zugait, ahol veszély leselkedhet rá.

Emlékezetből él, mint mindnyájan, csak mi, akik nem vesztettük el a szemünk világát, szilárd talajt érzünk a lábunk alatt, legalábbis ezzel áztatjuk magunkat. Ezért nekünk nehezebb figyelni a valóságra, mert önteltségünkben könnyebben kisiklik a kezeink közül, mint gondolnánk.

Amikor meglátogatom, szívesen veszi, ha mesélni kezdek mindenféle dologról. Úgy tálalom a kitalált történeteket, mintha valóban megtörténtek volna velem: hogy félkarú ember tart a villamosmegálló felé a templomnál a Krisztinában, kabátujját, mint egy félig szétnyíltot esernyőt, cibálja a szél. Vagy azt, hogy a hamuszínű, alkonyodó nyári kertben hogyan figyelem a tuják sötétülő zöldjét. Egyáltalán: napszaktól

*függetlenül a zöldet és a fényt, a fény színét, amely mindent magába szív a hegyen,
a város fölött. Figyelem, ahogy reggelente a drótkerítésre fölfuttatott vadszőlő ső-
vényen áttűz a Nap.*

*Vajon majd egyszer elmondhatom-e neki, hogy régóta csak a zöld és a fény
árnyalatait látom a szeme helyén? Hogyan reagálna rá?*

